

*Шарова Т. М.,**кандидат філологічних наук, доцент кафедри української і зарубіжної літератури
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького**Посадна Т. В.,**студентка**Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*

ХУДОЖНІЙ ЧАС ЯК СВОЄРІДНЕ ЯВИЩЕ ХУДОЖНЬО-СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ В. РОДІОНОВА

Анотація. У статті акцентується увага на художньому часі у творах В. Родіонова. Наголошується, що письменник має власну манеру письма, яку все життя намагається вдосконалювати. Поетичні твори В. Родіонова єднають індивідуальний художній світ із глобальністю світосприймання, зі здатністю знаходити всюди предмет мистецтва, творчо переосмислювати й залучати до власного переживання нескінченну низку життєвих явищ, не забуваючи при цьому про історичний і художній час.

Ключові слова: художній час, письменник, лірика, поезія.

Постановка проблеми. Для звичайної сучасної людини час є певною абстрактною довжиною, яка характеризується однорідністю і єдиним напрямком руху і яку можна виміряти рівноцінними одиницями. Це закономірно відображено в літературі, зокрема українській, де існують чіткі категорії часу: художній, історичний, міфологічний, філософський тощо.

Художній час як своєрідне явище художньо-словесної творчості сьогодні вже досить різнобічно висвітлений у роботах М. Бахтіна, М. Жулинського, М. Логвиненка, М. Храпченка, проте, як свідчать найновіші студії на матеріалі української літератури, власне теоретичні аспекти цього феномена розроблені найменше.

По-різному складаються взаємини письменника зі своїм часом. Час, у якому живе людина і який вона прагне зупинити у творі, мінливий і в широкому історичному розумінні, і в плані однієї конкретної людської долі. Масштаб письменника визначається його здатністю об'єктивно, правдиво відбивати свою добу, а це неможливо без самоусвідомлення в часі, без виробленого ставлення до нього. Бувають митці, які випереджають свій час, тоді їхні кращі витвори належно поцінують лише наступні покоління; знає історія й таких письменників, які, всупереч своєму талантові, безнадійно відставали від часу. Нездатний поріг чутливості до своєї епохи різних письменників пояснюється різними творчими й життєвими принципами, поглядами, переконаннями тощо. Художній час твору залежить від його наповненості важливими подіями та їх просторової осяжності. Так, першоосновою літератури є відтворення людської сутності, побачити це найкраще можна на прикладах створення літературою образу ліричного героя.

Серед низки сучасних українських письменників вагоме місце належить В. Родіонову. Він із тих письменників, які характеризувалися розвиненою та самобутньо сформованою культурою підсвідомості. Вона була притаманна йому органічно й становила невід'ємну частку його мистецької індивідуальності. Поетичні твори В. Родіонова завжди містили момент істини, філософської несподіванки, прозові твори – оригінальний поворот в осмисленні звичайних повсякденних реалій, явищ життя.

Творчість В. Родіонова не раз досліджувалася критиками, зокрема відомі праці, які стосувалися показу особистих проблем письменника. Про творчість В. Родіонова писали такі відомі майстри слова, як Б. Чичибабін, А. Філатов, Р. Третяков, Ю. Стадніченко, І. Перепеляк, Ю. Герасименко, К. Гордієнко, І. Михайлин, В. Кузнецов, О. Червченко, І. Лагоза, В. Романовський, В. Науменко, А. Шпиталь, В. Грабовський, В. Горбатюк, С. Сапеляк, М. Коцюбинська та ін., однак повністю творча спадщина митця слова ще досліджена не була. Зазначене засвідчує актуальність пропонованого дослідження.

Метою статті є дослідження художнього часу в поетичних творах В. Родіонова.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними складовими творчості Володимира Родіонова була історія, пам'ять, зв'язок часів, висота моральних критеріїв митця, його відповідальність, сила духу, самопожертвність, гармонія – дисгармонія людини і природи, їхні наслідки, кохання як осяяння душі, дотик до вічності, свято душі й мука. Їх об'єднує внутрішній драматизм, філософська заглибленість у глибокий ліризм.

Характеризуючи творчість В. Родіонова, можна виділити такі основні мотиви:

– оспівування образу України як єдиної, безмежно дорогої кожному українцеві Вітчизни, без якої життя втрачає сенс – тема громадянського звучання («Про Вітчизну» (1987 р.), «Три долі при мені...» (1989 р.), «Старію...» (1994 р.));

– утвердження неповторності кожної особистості, національної гідності як головної передумови повноцінного життя народу, високої цінності людини праці – духовна тематика («Сяйво в блакиті» (1985 р.), «Молитва» (1995 р.), «Свіча душі» (2000 р.));

– осмислення філософського буття – природи, людини, суспільства; новаторство, яке виявляється насамперед у глибокому щирому інтересі до внутрішнього світу людини – філософська тематика («Ким завгодно я став» (2002 р.), «Людці, а не люди» (2002 р.));

– відтворення оптимізму, патріотизму, віри в майбутнє рідного народу, у перемогу добра й справедливості – тема патріотизму («Доброта» (1988 р.), «Роздум» (1989 р.), «Сталінградські пацани» (1994 р.));

– зображення суспільства в період Великої Вітчизняної війни та повоєнний час – воєнна тематика («Мій дім» (1976 р.), «Мое» (1979 р.), «Побратими» (1980 р.), «Священні слова» (1983 р.), «Пам'ять» (1986 р.)).

Поступове розкріпачення людини здійснювалось не тільки через думку, а й через спосіб її вираження, через саме поетичне дихання, якому тісно було в уніформі застиглих рим і строф. І тенденція такого звільнення в поезії України почалася ще до

пови блискучої плеяди шістдесятників. Так, поезія Володимира Родіонова є досить оригінальним явищем у сучасній українській літературі. Автор привертав до себе увагу як читачів, про що свідчать численні листи до поета, так і критиків.

Коментуючи поезію В. Родіонова, більшість дослідників відзначає її публіцистичну пристрасність, полемічність, громадянський пафос, наголошуючи на постійному використанні художнього часу як головного критерію творчості. Основну поетичну рису митця можна визначити як дух неспокою. Упродовж свого життя В. Родіонов виступає як цілком виразно окреслена літературна й людська особистість. У його поетичних творах відчутна і юнацька мрійливість, і здатність до ліричного переживання, і спалах ширих почуттів, і витончений смак до слова, і закоханість у рідний край, що диктує часом рядки стримані, точні, емоційно наснажені тощо.

Лірика В. Родіонова надзвичайно різноманітна й водночас цілісна, гармонійна, монолітна. Воєнні настрої та мотиви співіснують і змагаються в ній із глибоким внутрішнім драматизмом – це одна зі стабільних ознак поетичної творчості письменника. Найбільший інтерес, умотивований цілями дослідження, становлять для нас вірші, що відображають моменти життя В. Родіонова («Від серця до серця» (1984 р.), «Чугуїв. Репін. Життя» (1990 р.), «Материнський хліб» (2000 р.)). Названі поезії синтезують особистісні спогади та переживання ліричного героя, але специфічною особливістю авторської рефлексії є прийом «розчинення» індивідуального світу героя. Так, наприклад, в автобіографічному творі «Материнський хліб» згадується дитинство письменника:

Не їли ми по кілька діб,
Вже з'їдена в полях свиріпа.
Життя було дешевше хліба,
Ціни повітря досягає хліб...
Я знаю: знала би війна,
Яка в нас мама добросердна,
У цьому впевнений я твердо,
Урятувала нас вона [2, с. 44].

Поетичні твори В. Родіонова міцно єднають неповторну виразність індивідуального художнього світу з глобальністю світосприймання, з високорозвинутою здатністю знаходити всюди предмет мистецтва, творчо переосмислювати й залучити до власного переживання нескінченну низку життєвих явищ, образів, картин, фактів історії та сучасності, літературних і мистецьких ремінісценцій, не забуваючи при цьому про художній час.

Творчий конгломерат збірок В. Родіонова ніколи не стає одноманітним, він постійно пов'язаний із художнім часом і переплітається з певною смисловою й емоційною єдністю. Поезії В. Родіонова діалектичні, як діалектичне й усе його поетичне мислення. Ліричний герой поета наділений надзвичайно тонким і вразливим відчуттям часового плину, він точно й безжально фіксує переміни, що досвід накладає на людську особистість.

Важливим у творчості В. Родіонова є його творче кредо. Родіонов-поет відтворює внутрішній драматизм душі письменника, поета, людини, яка намагається жити. Грізні події воєнних років не тільки кривавим відблиском одбилися в дитячій душі, а й формували її, загартували. У В. Родіонова часте й дуже доречно повернення до обпаленого війною дитинства. Відійшли в небуття жакливі провалля воєнних літ, але залишилася в людях незагоєна рана пам'яті, і поезія В. Родіонова осягає горизонти цієї пам'яті, на якій залишилися болючі відбитки війни:

Війна скінчилась, голод – ні.

У сорок сьомім – знов бур'ян.

Пішли ми з дому впорожні,

Прутулок дав Азербайджан [2, с. 45].

У таких епізодах відбита реальність – і суспільно-історична, і морально-психологічна, у якій формувався характер майбутнього поета. У творах письменника історичний час подекуди тісно переплітається з художнім. Це робиться так майстерно, що іноді важко розпізнати часові межі.

Самобутній талант українського поета В. Родіонова найбільш повно та глибоко розкривається в збірці «Останнє кохання», до якої ввійшли кращі твори письменника. Основні мотиви її – любов до Батьківщини, самовіддана праця на благо народу, убоління за долі людей рідного краю тощо. Вірші вагомі за змістом і глибиною філософського узагальнення, позначені оригінальністю форми, розкривають художній та історичний час. Найбільш оригінальними в збірці є автобіографічні твори В. Родіонова, які лягли в основу поетичних збірок («Доля» (1980 р.), «Хліб» (1982 р.), «Монолог льотчика» (1987 р.)) [1].

Як правило, образ природи в ліричних віршах В. Родіонова створюється на принципах так званого психологічного паралелізму – контрастного протиставлення або зіставлення картин природи з душевним, емоційним станом людини: «... природа акомпанує людським переживанням. Вона акомпанує так тонко, немовби вона не природа, а душа» [3, с. 115].

Особистий світ автобіографічної лірики В. Родіонова набуває потужного громадського імпульсу. Варто зазначити, що в поетичному доробку письменника є поезії-звернення до друзів, колег, письменників, поетів, яких Володимир Родіонов добре знав. Автобіографічні збірки В. Родіонова є незаперечним здобутком поета. Вони показують, що розширення тематичних об'єктів незмінно поєднується в нього з глибинним осягненням реалістичної повноти кожного художнього образу [4, с. 3].

Словесний живопис не захоплює В. Родіонова примхливою грою фарб, яка може маскувати кінцеву безпредметність картини. Досконало організована художня «техніка» його найкращих поезій вінчає тривалу, зважену, справді глибинну течію думки. Її конденсованість, багатозначність впливають із потреби всебічно осмислити реальну природу й життєві взаємозв'язки явищ, які стають предметом поетової уваги. Звідси враження від багатьох віршів Володимира Родіонова як від застиглих згустків нервово-піднесеної енергії, що сплавляють гармонійно думку й почуття в принагідній конкретності художнього слова.

Поезії В. Родіонова майже позбавлені звичної опоетизованої історії бойових подвигів, якими автор захоплюється і звеличує. У центрі уваги поета проблеми морального характеру, вірність високим ідеалам, перевірка духовної цінності особистості умовами, що потребують граничного напруження сил, самопожертви. У поетичних творах письменника звучить ідея високого обов'язку молоді перед пам'яттю батьків, які загинули захищаючи Батьківщину; поет пише про спадкоємність поколінь [5, с. 3].

Висновки. Отже, поетичні твори В. Родіонова, у яких особливо помітні громадянські мотиви («Старію...», «Роздум», «Про Вітчизну», «Днювальному», «Дні», «Коли схилився на вечір день...» тощо) пов'язані зі зверненням поета до теми нерозривної єдності людини з природою, позначені високим художнім тактом і водночас творчою сміливістю в поетичній інтерпретації складних життєвих і психологічних проблем. Поетичні твори письменника являють нам В. Родіонова вже

знайомого й водночас невідомого, який успішно та плідно розкриває нові грані свого таланту, поглиблюючи наші уявлення про свої творчі можливості. Знайомого, бо ми бачимо взірці оригінальної Родіонової поетики, її індивідуальний характер, який спирається на художній час.

Література:

1. Родіонов В. Останнє кохання : [книга сповідальної душі] / В. Родіонов. – Х. : 3 тисячоліття, 1999. – 240 с.
2. Родіонов В. Поеми / В. Родіонов. – Х. : Федорко, 2014. – 112 с.
3. Степун Ф. Литературно-критические статьи / Ф. Степун // Русская литература. – 1989. – № 3. – С. 115.
4. Філатов А. Не талантом сдиним / А. Філатов // Літературна Україна – 2006. – 30 березня. – С. 3.
5. Шкварко І. Поезія неба і землі / І. Шкварко // Слобідський край. – 1991. – 04 липня. – С. 3.

Шарова Т. М., Посадная Т. В. Художественное время как своеобразное явление художественно-словесного творчества В. Родіонова

Аннотація. В статті акцентується увага на художественному часі в произведениях В. Родіонова.

Отмечается, что писатель имеет собственную манеру письма, которую всю жизнь пытается совершенствовать. Поэтические произведения В. Родіонова объединяют индивидуальный художественный мир с глобальностью мировосприятия, со способностью находить везде предмет искусства, творчески переосмысливать и привлекать к переживаниям бесконечный ряд жизненных явлений, не забывая при этом об историческом и художественном времени.

Ключевые слова: художественное время, писатель, лирика, поэзия.

Sharova T., Posadna T. Artistic time as a specific phenomenon of Vladimir Rodionov's verbal art

Summary. The article deals with artistic time in V. Rodionov's works of fiction. It is noted that the writer has his own style of writing, which he is trying to improve during the life. V. Rodionov's poetry unites individual artistic world of global character worldview with an ability to find pieces of art everywhere, to redefine creatively and to involve an infinite number of life events to personal emotional experiences, not forgetting about historical and artistic time.

Key words: artistic time writer, lyrics, poetry.